

Hildegunn Spilde Ullaland

Ungdom og rusmiddelbruk - I lys av Bourdieus teorier

Adolescents and drug use - In view of Bourdieu's theories

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Cecilie Ellefsen

Mai 2022

Hildegunn Spilde Ullaland

Ungdom og rusmiddelbruk - I lys av Bourdieus teorier

Adolescents and drug use - In view of Bourdieu's theories

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Cecilie Ellefsen
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I denne oppgaven ønsker jeg å belyse temaet ungdom og rusmiddelbruk. Jeg ser på strukturelle forhold ved ungdom og reflekterer over dette i lys av teoretikeren Pierre Bourdieu sine teorier om kapital og habitus. Jeg belyser problemstillingen ved å bruke allerede eksisterende forskning og litteratur på området. Forskning og litteratur peker på at ungdom blir påvirket av foreldrene sin kapital. Dette er i form av at ungdommer med lav kapital i noen deler av samfunnet kan ønske å tilegne seg mer kapital ved å ta del i andre deler av samfunnet. Foreldrene sin kapital påvirker også i form av habitusen ungdommer utvikler seg ved oppdragelsesstil. Foreldrenes kapital har også betydning i forhold til ungdom og utdanningssystemene ved at praksisen på utdanningssystemene er mer lik praksisen middelklassen utfører hjemme. Dårlig skolefungering kan videre påvirke ungdoms rusmiddelbruk. Ungdommer blir også påvirket av habitus som utvikles i hjemmet og i ungdomsmiljøene, som videre kan påvirke synet deres på rusmidler. Gjennom å bruke begrepene til Bourdieu, så forklarer jeg hvordan strukturelle forhold kan ha påvirkning på ungdoms rusmiddelbruk. Oppgaven konkluderer med at Bourdieu sine teorier delvis kan forklare ungdoms rusmiddelbruk.

Abstract

In this thesis I wish to illuminate the subject of adolescents and drug use. I look at structural conditions for adolescents and reflect on this in view of theorist Pierre Bourdieu's theories of capital and habitus. I illuminate the topic question by using current existing research and literature on the area. Research and literature point at the youth are influenced by their parent's capital. This is in the form of adolescents with low capital in some parts of society who can wish to acquire more capital by taking part in other parts of society. Parent's capital influences also in the form of the habitus that youth develop through their upbringing. The parent's capital also influences in relation to adolescents and the educational systems by the custom in the educational systems is more similar to the custom the middle-class experience at home. Not functioning well at school can further influence adolescents drug use. Youths are also influenced by habitus that develops at home and in youth environments, that further can influence their view on drugs. Using Bourdieu's terms, I will explain how structural relationships can affect adolescents drug use. This thesis concludes that Bourdieu's theories can partly explain adolescent drug use.

Forord

Jeg leverer nå inn min bacheloroppgave, og er nå ferdig med 3 års skolegang ved studiet sosialt arbeid. Dette har vært tre gode år, hvor jeg har utviklet meg både personlig og faglig.

Jeg vil rette en stor takk til veilederen min Cecilie Ellefsen ved NTNU. Takk for gode tilbakemeldinger, litteraturtips og inspirasjon. Jeg vil også takke for at du har hjulpet meg å strukturere all kunnskap jeg tilegnet meg gjennom disse ukene, hjelpen din har vært helt vesentlig i denne prosessen.

Jeg vil også rette en takk til mine gode studievenner. Takk for gode og innholdsrike diskusjoner gjennom de 3 årene. Takk for støtten dere har vært under bachelorskrivingen, dere har hjulpet til med motivasjon og svart raskt på spørsmål jeg har hatt.

Og til slutt vil jeg takke familien min. Takk for at dere har vist interesse for oppgaven min og tiden dere har brukt til korrekturlesning og gitt meg gode råd. Jeg vil også takke mannen min, Håvard, som har tatt del i denne prosessen og støttet meg i både oppturer og nedturer.

Innhold

1.0 INTRODUKSJON.....	7
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	7
1.2 Den sosialfaglige relevansen.....	8
1.3 Problemstilling og avgrensning.....	8
1.4 En presentasjon av oppgavens kapitler.....	9
2.0 METODE.....	11
2.1 Søkeprosessen.....	11
2.2 Kritisk blikk på valgt forskning.....	12
3.0 TEORETISKE PERSPEKTIVER.....	13
3.1 Pierre Bourdieu og sosial ulikhet.....	13
3.2 Subjektivisme og objektivisme.....	13
3.3 Habitus.....	14
3.4 Kapitalbegrepet.....	14
3.4.1 De tre kapitalformene.....	15
3.5 Bourdieu sitt syn på utdanningssystemene.....	16
3.6 Kritikk av Bourdieus teorier.....	16
3.6.1 Bourdieu som en pessimistisk determinist?.....	16
3.6.2 Subkulturell kapital.....	17
4.0 DISKUSJON.....	19
4.1 Betydningen av ulik oppdragelsesstil.....	19
4.2 Familiens holdninger til alkohol som habitus.....	20
4.3 Kulturell- og økonomisk kapital og rusmiddelbruk.....	20
4.3.1 Utfordringer ved å måle sammenhengen av ungdoms rusmiddelbruk og foreldrenes sosioøkonomiske status.....	23
4.4 Ungdomskultur som kilde til habitus.....	23
4.5 Sosial kapital og alkoholbruk.....	24
4.6 Svært lav økonomisk kapital og alkohol.....	25
4.7 Forskjeller i kapital i forhold til skolefungering.....	26
4.7.1 Ulik oppdragelse i forhold til skolefungering.....	26
4.7.2 Kulturell- og økonomisk kapital i forhold til skolefungering.....	26
4.7.3 Ulik kapital og ungdoms valg av studieretning.....	27
4.7.4 Ungdomskulturene sin påvirkning av valg av studieretning.....	27
4.7.5 Skolen – middelklassens arena?.....	28
4.8 Rusmiddelbruk og skolefungering.....	28
5.0 AVSLUTNING.....	31

1.0 INTRODUKSJON

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Ungdomstiden er en spennende tid, hvor mye skjer. Dette er en tid hvor en kan oppleve kryssende forventninger, jobbe med identitet og finne ut hvem en er og vil være. Samtidig er ungdomstiden også en tid hvor en blir mye mer selvstendig, og er overlatt mye til seg selv. Det er klart at ungdomstiden er en sårbar og utsatt fase (Øia, 2013, s. 23). Ungdommene opplever ofte mange og kryssende forventninger. Dersom de ikke lever opp til disse forventningene, trår feil eller havner i marginaliserte situasjoner, så er veien kort til risikofylt rusbruk.

Ungdomstiden er også preget av ungdomskultur eller ulike subkulturer. Innenfor ungdomskulturen skaper ungdommene seg imellom en egen sfære. Dette er en slags verden der ungdommene kommuniserer på en egen måte som kan være vanskelig for voksne å forstå (Øia, 2013, s. 26). Denne sfæren får frem at ungdommene ikke bare er passive mottakere av de voksne sine verdier og normer, men de former seg selv og de skaper en ny generasjon som skal vokse frem i samfunnet.

Ungdomstiden er en tid hvor en påvirkes av nysgjerrighet og en trang til å eksperimentere. Dette kan føre med seg mye positivt, men det kan også føre til at det farlige blir tillokkende (Øia, 2013, s. 23). For mange er alkoholbruk en symbolsk markering av overgangen fra barn til voksen (Bakken, 2018b, s. 98). Fra 1992 til år 2012 kan vi se en markant nedgang i både ungdoms alkoholbruk og annen rusbruk, spesielt hasj og marihuana (Øia, 2013, s. 208). Bakken (2018b, s. 99) skriver nå at nedgangen av alkoholbruk i ungdomsskolen kan ha begynt å flate ut, mens alkoholbruk i videregående skole kan se ut til å ha en liten økning. Også cannabis har hatt en økning etter det var en nedgang i år 2000 (Bakken, 2018b, s. 102). Det er et sentralt spørsmål hva som påvirker ungdoms forhold til rus. Jeg har i denne oppgaven valgt å se på ungdoms rusmiddelbruk i lys av teoretikeren Pierre Bourdieu sine teorier.

Bourdieu har ikke lagt stor vekt på å diskutere ungdommer som gruppe. Likevel er flere temaer innenfor Bourdieus teorier sentrale innenfor ungdomssosiologien, utdanning og ungdomsstudier (Bessant, Pickard & Watts, 2020, s. 77). Han er også mye brukt i nyere forskning om foreldreskap og klasse (Stefansen, 2007).

1.2 Den sosialfaglige relevansen

Sosialt arbeid vokste frem som en sosial bevegelse der det var viktig å jobbe for sosial rettferdighet og å redusere sosial ulikhet (Berg, Ellingsen, Levin & Kleppe, 2015, s. 24). Dette er viktige områder fremdeles. En må sette sosiale problemer inn i en samfunnsmessig sammenheng, og jobbe for å redusere marginalisering og utenforskap. Som sosialarbeider skal en ha et helhetlig syn på mennesket, og se på de mange aspektene ved menneskers liv (Fellesorganisasjonen, 2019). En skal hjelpe «enkeltpersoner, familier eller grupper med å forebygge, redusere og mestre sosiale og helsemessige problemer» (Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning, 2019, §2). Rusproblematikk kan både være sosiale og helsemessige problemer som en sosialarbeider jobber for å forebygge eller redusere.

Rus kan føre til en følelse av sosialt fellesskap og glede, men det kan også føre med seg store problemer. Som sosialarbeider kan en arbeide på individnivå med å forebygge rusproblematikk, eller arbeide med rusproblemer som allerede har oppstått. Sosialarbeideren kan også arbeide på samfunnsnivå med å forebygge risikofylt rusbruk hos ungdommer.

Når en arbeider med ungdom, så er det viktig at en har et helhetssyn på ungdommen, og være bevisst på at det er mange ulike forhold som kan påvirke ungdoms rusmiddelbruk. Dette er et stort felt, og jeg kunne sett på flere deler av ungdommen sitt liv som kan påvirke ungdommen. Jeg har i denne oppgaven valgt å ta frem ulike strukturelle forhold som kan påvirke ungdoms rusmiddelbruk. Her inngår familiefaktorer, ungdomskultur og skolefaktorer.

1.3 Problemstilling og avgrensning

I denne oppgaven jobber jeg utfra problemstillingen: «Hvordan kan ungdoms rusmiddelbruk forstås i lys av Bourdieu sine teorier?». Jeg vil se på ulike strukturelle forhold ved ungdom, og ta spesielt for meg ungdoms forhold til rus i forbindelse med foreldre, jevnaldrende og ungdomskultur, i tillegg til skole. Videre vil jeg diskutere dette opp mot Pierre Bourdieu sine teorier. Jeg har valgt å trekke frem Bourdieus kapitalbegrep og habitusbegrep. I denne oppgaven har jeg valgt å fremheve strukturelle forhold over personlige forhold ved ungdommen, selv om personlige forhold også har stor påvirkning på ungdoms rusmiddelbruk. Jeg har heller ikke valgt å fokusere på de helsemessige utfordringene i forhold til ungdom og rusmiddelbruk.

Oppgaven har en relativt vid problemstilling, som inkluderer avgrensninger. I problemstillingen min skriver jeg om ungdom i alderen 13-20 år. Dette er grunnet at denne aldersgruppen består av både ungdomsskolen og videregående skole. Etter videregående skole går en ofte over i en ny fase som student eller arbeidstaker. Derfor kan dette skape et stort skille fra ungdom som tar del i ungdoms- og videregående skole. Jeg har valgt å inkludere noe litteratur som bruker personer utenfor denne aldersgruppen, men likevel i nærheten av denne alderen. Når jeg har vurdert hvilke litteratur jeg skal inkludere, så har jeg vurdert om dette er resultater som kan kobles til aldersgruppen jeg fokuserer på.

Jeg har valgt å skrive om rusmidler som en helhet, og dermed ikke skrive om et spesifikt rusmiddel. Jeg inkluderer dermed en rekke rusmidler i oppgaven, men har likevel mer litteratur om noen rusmidler enn andre. Jeg har mest litteratur om alkohol, men tar også med litteratur om andre rusmidler som cannabis og litteratur om rusmidler generelt.

1.4 En presentasjon av oppgavens kapitler

I denne oppgaven starter jeg med et metodekapittel hvor jeg forteller om valgt metode og bruken av den. Jeg går her nærmere inn på søkeprosessen og reflekterer kritisk over valgt litteratur.

Deretter går jeg over til å redegjøre for relevante teorier av Bourdieu. Jeg starter med å skrive kort om Bourdieu sine tanker om subjektivism og objektivisme. Deretter går jeg over til å skrive om begrepene kapital og habitus. Jeg går her nærmere inn på de tre ulike kapitalformene: kulturell kapital, økonomisk kapital og sosial kapital.

Videre diskuterer jeg Bourdieus teorier opp mot relevant litteratur. Her jobber jeg med å belyse problemstillingen min «Hvordan kan ungdoms rusmiddelbruk forstås i lys av Bourdieu sine teorier?». Jeg reflekterer over ungdoms rusmiddelbruk i forhold til foreldrenes kapital. Jeg vil også skrive om habitus som utvikles i ungdomskultur og i hjemmet, og videre hvordan dette kan påvirke ungdoms rusmiddelbruk. Deretter går jeg videre til å skrive om påvirkningen av sosial kapital og påvirkningen av økonomisk kapital. Mot slutten legger jeg fokus på skolefungering i forhold til familiens kapital, og kobler dette opp mot ungdoms rusmiddelbruk. Til slutt vil jeg oppsummere og avslutte oppgaven i siste kapittel.

2.0 METODE

Dalland (2017, s. 51) definerer metode som en «fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap». I dette studiet har jeg valgt å benytte meg av en teoretisk studie. Dette har noen fellestrekk med litteraturstudium, hvor en innhenter allerede eksisterende litteratur på området som datagrunnlag for oppgaven. Et litteraturstudium har derimot større krav i forhold til systematiske og strukturerte søk, noe som hadde vært vanskelig å få til grunnet tidsperspektivet til oppgaven. Jeg har likevel utført systematiske og strukturerte søk i elektroniske litteraturbaser, men ikke systematiske søk som tilfredsstillende kravene til et litteraturstudium.

2.1 Søkeprosessen

I søkeprosessen har jeg brukt litteraturbasene Oria og Idunn. Under litteratursøkene har jeg valgt nøkkelord som har styrt søkene. For å få et stort omfang av litteraturen om temaet jeg har valgt, så søker jeg også opp synonymer og lignende ord av nøkkelordene. Noen eksempler på nøkkelord jeg har brukt er rus, alkohol, rusmisbruk, rusmiddelbruk, cannabis, skole, utdanning, familie, foreldre, ungdom, ung, Bourdieu, klasse, kapital. Jeg har også valgt ulike inklusjons- og eksklusjonskriterier. I mine søk på Oria har jeg inkludert hele det norske fagbiblioteket, og ikke bare NTNU sitt bibliotek. Når jeg har søkt i litteraturbasene har jeg inkludert all litteratur som er publisert de siste 20 årene. Jeg har søkt hovedsakelig etter norsk og engelsk litteratur, men jeg har også utført noen søk på dansk. På Idunn har jeg også avgrenset til kategorien «helse og sosialt arbeid». Jeg har i noen søk avgrenset til fagfelleverdert, for å få frem litteratur som er vurdert av andre forskere og fagfolk. Jeg har for det meste brukt fagfelleverdert litteratur, men jeg har også gjennomført alle søk uten å avgrense til fagfelleverdert for å få stort omfang av litteratur. I litteratursøkeprosessen har jeg laget en søkelogg hvor jeg har inkludert dato for søk, database, avgrensninger, antall treff, antall leste abstract, antall utvalgte artikler, i tillegg til kommentarer jeg har til søket. Jeg har også funnet mye av litteraturen min via kjedesøk. Dette betyr at jeg lest litteratur som jeg synes var relevant, og gått videre til denne litteraturens opprinnelige kilder. I tillegg til at jeg har brukt litteratur fra tidligere år på studiet sosialt arbeid.

2.2 Kritisk blikk på valgt forskning

Jeg har i dette studiet valgt å ta med publikasjoner fra flere ulike land. Dette kan påvirke resultatet mitt ulikt. Norge er for eksempel kjent for å ha mindre sosioøkonomiske forskjeller enn mange andre land (Pedersen, Bakken & von Soest, 2015, s. 1602). Når jeg tar med forskning fra både Norge, Frankrike, Sverige, USA og Danmark kan dette dermed påvirke resultatet jeg får. Det er også relevant at ulike steder i Norge også har større eller mindre sosioøkonomiske forskjeller. For eksempel er Oslo en by med større sosioøkonomiske forskjeller enn flere andre steder i Norge (Pedersen et al., 2015, s. 1602). I ulike land, og ulike byer, kan sosioøkonomisk status påvirke rusmiddelbruken til ungdom i ulik grad. Jeg har derimot lagt til grunn at selv om land ikke har like store sosioøkonomiske forskjeller, så vil resultatet likevel være det samme på hvordan forskjellene påvirker ungdoms rusmiddelbruk.

I problemstillingen har jeg valgt å inkludere rusmidler generelt. I forskningen jeg har funnet fokuserer de ofte på et spesifikt rusmiddel. Mye av forskningen jeg har funnet fokuserer spesifikt på alkohol. Jeg har i tillegg til dette funnet noe forskning om tobakk og en del om cannabis. Noe forskning skriver også generelt om rusmidler. Det kan derfor være mer riktig å si at kategorien rusmidler inkluderer hovedsakelig alkohol og andre mindre farlige rusmidler som cannabis og tobakk.

Jeg har, som tidligere påpekt, valgt å inkludere mest fagfelleverdert litteratur i min oppgave, men også inkludert noe litteratur som ikke er fagfelleverdert. Jeg har dermed ikke hatt den sikkerheten ved at forskere og fagfolk har gått gjennom all forskning jeg har inkludert i oppgaven. Dette har jeg valgt slik at jeg kan få et stort omfang av ulik litteratur, og jeg mener dette har bidratt positivt i min oppgave.

I all litteratur jeg har med i oppgaven har jeg lest over hvordan forskerne måler sosial bakgrunn eller sosioøkonomisk status. Deretter har jeg vurdert dette opp mot problemstillingen. For eksempel om sosioøkonomisk status måles i foreldrenes utdanningsnivå, så kan jeg koble dette til kulturell kapital.

3.0 TEORETISKE PERSPEKTIVER

3.1 Pierre Bourdieu og sosial ulikhet

Bourdieu er mye kjent for sine teorier om makt og sosial ulikhet, og dette kan vi si er den røde tråden gjennom hans teorier. Han har gjennom hele sitt liv vært interessert i å jobbe mot å bryte ned maktens selvfølghet (Aagre, 2014, s. 35). Bourdieu mente at samfunnet består av samfunnsområder, eller *felt*, med spill mellom de dominerende og de som blir dominert (Aagre, 2014, s. 35-36). De dominerende jobber for å beholde sin overmakt, mens flertallet av de som blir dominert aksepterer «spillereglene» og at de blir dominert. Likevel er det viktig å få med at et fåtall av de som blir dominert jobber for å endre spillereglene. Viktige begrep innenfor disse teoriene er *kapital, felt, habitus og symbolsk vold* (Wilken & Andreassen, 2008, s. 7). Jeg har tenkt å legge fokus på kapital og habitus i denne oppgaven.

3.2 Subjektivisme og objektivisme

Da Bourdieu tok sin utdanning i 50- og 60-årene var de franske intellektuelle delt både politisk og filosofisk (Wilken & Andreassen, 2008, s. 32). Politisk i kommunisme og konservatisme. Filosofisk ble det delt opp i strukturalisme og eksistensialismen, eller som Bourdieu kalte det: subjektivisme og objektivisme. Eksistensialisme blir representert av filosofen Jean-Paul Satre. Dette perspektivet går ut på at det er mennesket selv som velger sine handlinger, og har ansvar for sine handlinger. Fokuset blir her lagt på individets subjektive erfaringer med virkeligheten. Strukturalismen er representert av antropologen Claude Lévi-Strauss. Lévi-Strauss koblet forståelsen av kultur og samfunn sammen med språkpraksis. Strukturalismen gikk vekk fra individets følelser og hensikter når en skulle undersøke et samfunn, og så heller på underliggende strukturer (Bourdieu, Østerberg, Prieur & Barth, 1995, s. 22). Bourdieu så på seg selv som en brobygger, og han er kjent for at han prøvde å forene disse to perspektivene (Wilken & Andreassen, 2008, s. 9). Han så både på de som to ulike innfallsvinkler, i tillegg til at de var relatert til hverandre (Wilken & Andreassen, 2008, s. 9-10). Han prøvde dermed å sammenknytte individuelle nivå og samfunnsnivå. Sandberg og Pedersen (2006, s. 78) skriver det som en symbiose av aktør- og strukturperspektiver. De skriver at ved symbiosen så gjenspeiles «både strukturenes tvingende makt og aktørens relative autonomi» (Sandberg & Pedersen, 2006, s. 74). Det er likevel uenigheter om Bourdieu virkelig klarte å forene disse to perspektivene (Bergsland, 2021). Utfra å forsøke å sammenknytte subjektivisme og objektivisme, kom Bourdieu frem til at habitusbegrepet (Bourdieu et al., 1995, s. 23-24).

3.3 Habitus

Et svært relevant begrep i Bourdieu sine teorier er habitusbegrepet. Bourdieu stiller seg spørsmålet om alle har like muligheter til privilegier. Habitus er den mest grunnleggende formen for kulturell kapital. Det handler om hva folk gjør med utgangspunkt i deres forståelse av den situasjonen de er i (Wilken & Andreassen, 2008, s. 36). Habitus er et produkt av sosialisering, spesielt den tidlige sosialiseringen. Aagre (2014, s. 39) definerer det som «en holdning og en væremåte en har med seg fra sitt oppvekstmiljø, kombinert med den generelle kunnskapen en har utviklet, og de erfaringene en har bygd opp gjennom å delta i en rekke forskjellige spill om makt, posisjon og innflytelse». Habitus kan en se på som tenkemåter innebygd i kroppen (Wilken & Andreassen, 2008, s. 37). Wilken og Andreassen (2008, s. 37) skriver om det som «ryggmargskunnskap», som er et dekkende ord for habitus. Vi får dermed kunnskap om hvordan det er rett å opptre, og denne kunnskapen kommer til å ligge så naturlig i kroppen, at vi ikke tenker over det.

Habitus er på samme tid både individuell, kollektiv og samfunnsmessig (Wilken & Andreassen, 2008, s. 37). Den er individuell ved at alle erfaringene den ene personen har blir innlemmet i en persons habitus. Alle personer har en unik historie, og dermed en unik habitus. Habitus er også kollektiv ved at den tilegnes i et sosialt miljø (Wilken & Andreassen, 2008, s. 37). Det blir ofte skapt krav og forventninger i bestemte sosiale miljø og grupperinger. Til slutt er habitus også samfunnsmessig ved at vi aksepterer ulikheter i samfunnet og tar de for gitt (Wilken & Andreassen, 2008, s. 38). Vi lar de som dominerer gjøre det, og de som blir dominert lar vi bli dominert. Dette er maktforskjeller som mennesker ofte ikke tenker er maktforskjeller.

Bourdieu mener også at det kan skje forandringer i habitus. Dette ved at en person skifter de ytre omgivelsene sine. Her er det viktig å få med at habitus ikke endrer seg automatisk ved at ytre omgivelser skiftes. Det er viktig at det både er en sosial forankring og at personen aksepterer det nye sosiale miljøet (Wilken & Andreassen, 2008, s. 38). Forandring av habitus vil likevel skje sakte og det kan være problematisk. Dette er fordi habitus har en langsomhet ved at den tar tid å skape. En må være i et miljø over lengre tid før det påvirker ens habitus.

3.4 Kapitalbegrepet

Forståelsen av makt kommer til uttrykk gjennom begrepet kapital. Bourdieu skriver om kulturell, økonomisk og sosial kapital, som også kan bli lest som kulturell-, økonomisk- og

sosial makt. Han var opptatt av sosial ulikhet, og at dette var det samme som maktforhold av dominans og over- og underordning (Bugge, 2002, s. 225). Bourdieu mener det *sosiale spill* ikke er formet av tilfeldigheter (Wilken & Andreassen, 2008, s. 39), og at ikke alle har like muligheter og forutsetninger til å delta i sosialt liv (Wilken & Andreassen, 2008, s. 67). Bourdieu gir ikke en klar definisjon av kapital og makt i sine tekster, men Bugge (2002, s. 226) har prøvd å lage en definisjon basert på hans kapitalbegrep: «Kapital er knappe sosiale ressurser som er tillagt en bestemt verdi av et sosialt fellesskap og som i kraft av sin knapphet er i stand til å skape, forsterke eller opprettholde ulikheter mellom sosiale aktører». Bourdieu bruker ordet «knapphet» om kapital. Dette vil si at kapital er en ressurs som ikke er ubegrenset, og at ikke alle mennesker har like muligheter til disse ressursene. Vi kan dermed se at ulik kapital fører til ulik mengde av makt. Verdien av kapitalen styres gjennom en inflasjonslogikk (Bugge, 2002, s. 226). Jo mindre det er av kapitalen, dess større verdi får den. Kapital er ikke medfødt, men det er noe som er vilkårlig fordelt i samfunnet. Det er altså ikke noe som er der naturlig, men det er et sosialt eller et historisk fenomen. Selv om Bourdieu mener at kapitalens verdi bestemmes av arbeidet en må legge ned for å tilegne seg kapitalen, så er ikke dette bestemt av individuelt arbeid. Kapital kan overføres mellom ulike aktører. For eksempel kan en arve økonomisk kapital. Bourdieu mener dermed at klassebakgrunnen din vil påvirke hvilke muligheter du har for å tilegne deg den ulike kapitalen.

3.4.1 De tre kapitalformene

Med *kulturell kapital* mener Bourdieu kunnskap i en vid forstand (Bugge, 2002, s. 237). Det er ikke bare vitenskapelig kunnskap, men kan også være ferdigheter. Han skiller mellom «inkorporert kulturell kapital», «institusjonalisert kulturell kapital» og «objektiv kulturell kapital» (Øia, 2013, s. 73). Der den institusjonaliserte omfatter formell utdanning med eksamenspapirer, og den objektive er kulturelle gjenstander som bøker og musikkinstrument. Den inkorporerte er ferdigheter som en tilegnes gjennom den primære sosialiseringen.

Kunnskap i seg selv er derimot ikke kulturell kapital. Her kommer knappheten inn i bildet, hvor kunnskap bare er kulturell kapital når det er begrenset. For at det skal være kulturell kapital, så skal det ikke være like tilgjengelig for alle medlemmene av et samfunn (Bugge, 2002, s. 238), i tillegg til at den skal være verdsatt. En kan for eksempel legge merke til kulturell kapital ved å se på et individ sin evne til å opptre korrekt i ulike sosiale situasjoner, kjennskap til intellektuelle koder eller se på individets tanker om kunst (Øia, 2013, s. 73).

Bourdieu snakker også om sosial kapital. I sosial kapital inngår sosiale nettverk, relasjoner og forbindelser, som en kan bruke for å få ulikt utbytte (Bugge, 2002, s. 241). Bugge (2002, s. 241) forklarer det som at en er medlem i en sosial gruppe, der ikke alle menneskene i et samfunn har lik tilgang til medlemskap. Her ser vi igjen at knappheten kommer frem i sosial kapital. En sosial gruppe inkluderer medlemmene som er med i gruppen, men ekskluderer de som ikke er medlem i gruppen.

Når Bourdieu skriver om økonomisk kapital er han ofte opptatt av forholdet mellom denne kapitalformen og de to andre kapitalformene (Bugge, 2002, s. 243). Økonomisk kapital er ressurser eller goder som har en økonomisk verdi, og kan gjøres om til penger.

3.5 Bourdieu sitt syn på utdanningssystemene

Bourdieu legger stor vekt på utdanningssystemene innenfor kulturell kapital. Her legger han også fokus på at utdanning er en kulturell kapital som blir svært verdsatt i samfunnet. Han mener utdanningssystemene ikke er nøytral, til tross for at utdanningssystemene selv vil påstå at de er det (Wilken & Andreassen, 2008, s. 72-73). Bourdieu mener dagens samfunn skaper forhåpninger om at barn og ungdom har like muligheter til å tilegne seg den kulturelle kapitalen som utdanningssystemene legger frem til dem. Dette mener han derimot ikke reflekterer virkeligheten. Utdanningssystemene er med på å reprodusere de sosiale ulikhetene. Dette oppstår ved at skolen presenterer kulturell kapital for alle, men du må ha spesielle disposisjoner for å ta imot denne kapitalen. Jo mer lik praksisene ungdommen møter i hjemmet og på skolen er, dess større er sannsynligheten for at ungdommen klarer å ta imot den kulturelle kapitalen som utdanningssystemene legger frem til dem.

Kunnskapen som utdanningssystemene presenterer, i tillegg til måten de presenterer kunnskapen på, er mer passende til noen spesielle grupperinger (Wilken & Andreassen, 2008, s. 72-73). For eksempel mener Bourdieu at det er forskjell for en ungdom med foreldre fra middelklassen i forhold til en ungdom med foreldre fra arbeiderklassen.

3.6 Kritikk av Bourdieus teorier

3.6.1 Bourdieu som en pessimistisk determinist?

Selv om Bourdieu er en kjent teoretiker som har fått mye oppmerksomhet, så har teoriene hans også mottatt kritikk. Noe av kritikken handler om at teoriene hans er for deterministisk

(Yang, 2014, s. 1531). Teoriene fokuserer på at samfunnet er bygget av et sosialt hierarki, og at reproduksjon av klassesamfunnet oppstår hele tiden. Han fokuserer derimot svært lite på endring av dette (Yang, 2014, s. 1531). Altså fokuserer han lite på om individer som er i en underordnet posisjon kan endre denne posisjonen i samfunnet, og hvordan de kan gjøre dette.

3.6.2 Subkulturell kapital

Sarah Thornton (1995, referert i Sandberg & Pedersen, 2006, s. 114-115) kritiserer Bourdieu. Hun mener at ved å se på popkulturen som en del av arbeiderklassens underordnede posisjon i det sosiale hierarkiet, så ser han ikke hvordan subkulturer kan utøve autonomi. Hun tar opp begrepet «subkulturell kapital», som hun mener har mange fellestrekk med kulturell kapital. Den subkulturelle kapitalen kan til og med gjøres om til økonomisk kapital. Dette kan vi for eksempel se i dagens samfunn ved at flere ungdommer fra ulike subkulturer øker sin subkulturelle kapital ved å starte med rap, og gjør den subkulturelle kapitalen om til økonomiske kapital ved platekontrakter. Likevel får Thornton også kritikk. Jensen (2006, s. 268) skriver at Bourdieu sine teorier om kapital innebærer at en må kunne ta nytte av kapitalen og ha mulighet til å konvertere en type kapital til en annen type kapital. Det mener Jensen (2006, s. 268) derimot vil være vanskelig innenfor subkulturell kapital. Subkulturell kapital kan dermed gi ungdom større selvtillit, men det vil være vanskelig å konvertere denne kapitalen til annen kapital, og dette kan dermed føre til større eksklusjon av storsamfunnet (Sandberg & Pedersen, 2006, s. 115).

4.0 DISKUSJON

4.1 Betydningen av ulik oppdragsstil

Lareau (2002) har i sitt studium forsket på påvirkningen av middelklasseforeldre og arbeiderklasseforeldre i forhold til barn i USA. Hun stiller spørsmål til hvordan foreldre bruker sin kapital i barneoppdragelsen til å innhente en fordel for sine barn. Lareau (2002) vurderer klasse etter foreldrenes utdanningstrinn og/eller om foreldrene har lederansvar. Dermed kan vi si at hun vurderer klasse ut fra kulturell kapital. Lareau (2002) finner at middelklasseforeldre ofte har en barneoppdragelse som er relativ lik forventning av ferdigheter og kvaliteter til institusjonene barn omgås i daglig. Her er overvåking og oppfølging to sentrale nøkkelord. Barn med foreldre fra middelklassen deltar ofte i mange voksenorganiserte aktiviteter som er til for å utvikle deres individuelle talenter og interesser (Lareau, 2002, s. 761). Middelklasseforeldre tar dermed lite sjanser, og tett oppfølging av barna er viktig.

Foreldrene fra arbeiderklassen ser ofte ikke på det å arbeide med barns utvikling som en oppgave de trenger å fokusere mye på. De er ofte opptatt av det som Lareau (2002, s. 747) kaller naturlig vekst. Med dette menes det at foreldrene skal sørge for betingelsene for at barna skal vokse, som mat på bordet og andre nødvendigheter. Foreldrene overlater derimot fritidsaktivitetene til barna selv.

Her ser vi at ungdom fra familier med høy kulturell kapital lærer seg ferdigheter som daglige institusjoner, som for eksempel skole og arbeid, verdsetter. Ved dette vil ungdommene fra familier med høy kulturell kapital kunne føle seg verdsatt når de tar del i disse institusjonene, og kanskje også føle seg mer hjemme. Derimot vil ungdom fra familier med lav kulturell kapital lære ferdigheter som ikke er like verdsatt i disse institusjonene. Disse ungdommene kan ende opp med å oppsøke andre felt, der de får en følelse av å ha høyere kapital. Dette kan for eksempel være i subkulturer hvor en verdsetter andre typer ferdigheter, som for eksempel rus. Vi ser ved dette hvordan reproduksjon av sosial ulikhet er til stede i samfunnet.

Lite foreldreinvolvering kan bli sett på som en risikofaktor for rusmiddelbruk blant ungdom. Guo, Hawkins, Hill og Abbott (2001) finner at foreldreinvolvering og klare familieregler i løpet av ungdomsskolen vil føre til en betydelig lavere sannsynlighet for alkoholmisbruk og alkoholavhengighet. Det er også studier som viser at lav sosioøkonomisk status og foreldre som er mindre tett på hverdagen deres, er en risikofaktor for cannabisbruk blant yngre elever fra ungdomsskoletrinnet (Pedersen, Bakken & Soest, 2019, s. 463). Dette taler for at

oppvekstvilkårene til ungdom med foreldre med høy kulturell kapital vil føre til lavere sannsynlighet for alkoholmisbruk og tidlig cannabisbruk enn oppvekstvilkårene til ungdom med foreldre med lav kulturell kapital. Ungdommene utvikler en habitus i form av oppvekstvilkårene i hjemmet, og dette vil dermed kunne påvirke rusmiddelbruket deres i senere tid.

4.2 Familiens holdninger til alkohol som habitus

Holdninger en møter i hjemmet påvirker utviklingen av habitus. Derfor kan en si at forholdet foreldrene har til rusmidler er relevant for ungdoms forhold til rusmidler. Det vil skje en reproduksjon av foreldrenes holdninger til rusmiddelbruk. Brierley-Jones et al. (2014) forsker i sitt studium på hvilken betydning alkohol har for ulike klasser. De deler resultatet inn i to grupper: «Hjemmedrikkere» og «Tradisjonelle drikkere». Hjemmedrikkerne drikker regelmessig i moderate mengder. De drikker som oftest vin, og ser på dette som en kilde til kulturell kapital. De tradisjonelle drikker som oftest øl og sprit i sosiale settinger for å ha det gøy. Hjemmedrikkerne fokuserer på det estetiske ved vinen, og velger kvalitet over kvantitet. De tradisjonelle fokuserte mer på å bli beruset, og velger kvantitet over kvalitet. Brierley-Jones et al. (2014, s. 1071) skrev også at hjemmedrikkerne ofte tok opp at de hadde universitetsutdannelse, mens de tradisjonelle fokuserte heller på at de hadde lang erfaring innenfor arbeidsmarkedet. Vi kan dermed se en sammenheng mellom de to gruppene og kulturell kapital.

Dette kan tyde på at ungdom med foreldre som har høy kulturell kapital kan utvikle en habitus hvor synet på alkohol er å se på vin som kilde til kulturell kapital, og at alkohol skal være respektabelt og i moderate mengder av gangen. I motsetning vil ungdom med foreldre med lav kulturell kapital kunne utvikle en habitus hvor synet på alkohol er at en skal ha det gøy og bli beruset.

4.3 Kulturell- og økonomisk kapital og rusmiddelbruk

For at en skal finne forskjeller av alkoholbruk mellom ungdom med familier med ulik sosioøkonomisk status, så må en ta for seg ungdom fra familier med den laveste foreldreutdanningen og alle de andre (middels og høy foreldreutdanning) (Pape, Rossow, Andreas & Norström, 2018). Om en ser på funn fra høyere og middels foreldreutdanning, så

finner en ikke særlig stor forskjell. Mellom lav kulturell kapital og høy kulturell kapital, så har studier funnet at ungdom med lav kulturell kapital har sterkere eller avvikende former for alkoholdrikking, enn ungdom i familier med høy kulturell kapital (Pape et al., 2018). Samme tendensen finner vi i forskningen til Pape, Norström og Rossow (2017), hvor vi ser at ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status har sin alkoholdebut tidligere enn ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status.

Øia (2013, s. 74) viser at foreldrenes utdanningsnivå korrelerer positivt med hvor ofte de unge har drukket seg tydelig beruset det siste året. Ungdom med foreldre som har høyt utdanningsnivå drikker mer enn ungdom med foreldre som har lavere utdanningsnivå. I tillegg til dette viser Øia (2013, s. 74) samme type funn med antall bøker ungdommer har hjemme. Ungdom med mange bøker hjemme har drukket seg oftere tydelig beruset det siste året. Øia (2013, s. 74) skriver derimot at de som drikker aller mest er de med få eller ingen bøker hjemme. Her ser vi at ungdom fra familier med høy kulturell kapital drikker mer enn ungdom fra familier med lav kulturell kapital. Dette er med unntak av de med svært lav kulturell kapital som er de som har en tendens til å drikke aller mest.

Legleye, Beck, Khlal, Peretti-Watel og Chau (2012) forsker på påvirkningen av sosioøkonomisk status av cannabisbruk blant fransk ungdom. Sosioøkonomisk status ble målt i foreldrenes yrker som ble oppgitt av ungdommen. I denne forskningen kom de frem til at ungdom fra mer velstående familier var mer tilbøyelig til å eksperimentere med cannabis, enn ungdom fra familier som var mindre velstående. Derimot praktiserer ungdom fra mindre velstående familier en mer problematisk eksperimentering av cannabis, og det utvikler seg oftere til større rusmiddelproblemer.

I andre studier kommer de samme tendensene frem ved at ungdom fra velstående deler av Oslo rapporterte høyere nivå av alkoholbruk og hyppigere beruselse (Pedersen et al., 2015). Det motsatte mønsteret ble avdekket når det gjaldt alkoholproblemer. Frekvensen av alkoholproblemer blant alkoholbrukere var lavere i de mer velstående delene av Oslo. Brukere av alkohol fra de vanskeligstilte områdene er derfor i faresonen til å få rusrelaterte problemer (Pedersen et al., 2015, s. 1602-1603). Pedersen et al. (2019) har funnet at yngre som blir rekruttert til cannabisbruk, ofte er fra familier med lav sosioøkonomisk status. Likevel er eldre tenåringer som bruker cannabis oftest vokst opp i familier med høy sosioøkonomisk status (Pedersen et al., 2019, s. 463). Dermed kan vi her også se antydninger til mer avvikende former for rusmiddelbruk blant ungdom med familier med lav sosioøkonomisk status.

Kapital er kontekstavhengig, og individer kan ha flere forskjellige sosiale posisjoner på samme tid (Wilken & Andreassen, 2008, s. 41). Dette vil si at de som er i underordnede posisjoner i et felt, kan tilegne seg mer kapital og være i dominerende posisjoner i et annet felt. Likevel vil individer som hovedregel være preget av én dominerende kapitalform. Om en opplever å ha lav kulturell- og økonomisk kapital i en del av samfunnet, så kan dette føre til at en ønsker å ta del i andre deler av samfunnet der en har høyere kapital.

Sandberg og Pedersen (2006, s. 62) skriver om Paul Willis som tar opp utviklingen av sub- og motkulturer. Hovedpoenget til Willis er at subkulturer er en motstandskultur. Ungdommene svarer på deres undertrykte posisjon, og skaper en arena hvor storsamfunnets verdier ikke teller. De kan for eksempel ta del i et rusmiljø, eller en subkultur som har mye tilknytning til rus. I dette miljøet vil de kunne tilegne seg høyere kapital enn det de har i samfunnet ellers, grunnet at de besitter ferdighetene som skal til for å lykkes og få status i dette miljøet. Atferdsmønstre i noen subkulturer kan skille seg ut så mye fra resten av samfunnet at det kan føre til straff av storsamfunnet (Øia, 2013, s. 27), for eksempel ulovlig rusmiddelbruk. Dermed vil ungdommer som tar del i subkulturer kunne havne i miljøer med mye rus. Vi ser her at ungdoms deltagelse i det illegale rusmiljøet kan være et svar på samfunnets undertrykkelse og marginalisering. Dette kan være med å peke på hvorfor ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status har høyere risiko for å få rusrelaterte problemer og havne i et rusmiljø når de først ruser seg. Ved å ta del i et rusmiljø, så tar de del i et område der storsamfunnets verdier ikke gjelder, og de tilegner seg det rusmiljøet ser på som høy kapital. Ungdommene vil da fremdeles ha lav kapital i mange deler av samfunnet, men i rusmiljøet vil de ha høy kapital.

Om en tar inn perspektivet til Thornton (1995, referert i Sandberg & Pedersen, 2006, s. 114-115), så kan ungdommen ta del i subkulturer og tilegne seg subkulturell kapital. Ved at ungdommene tar del i ulike subkulturer, så kan dette føre til at de øker selvtilliten sin. Likevel kan det bli vanskelig for ungdommen å ta seg nytte av denne kapital, og det kan dermed føre til isolasjon av storsamfunnet (Sandberg & Pedersen, 2006, s. 115).

4.3.1 Utfordringer ved å måle sammenhengen av ungdoms rusmiddelbruk og foreldrenes sosioøkonomiske status

Det er et stort spørsmål om det er signifikante forskjeller i rusmiddelbruk hos unge med ulik kulturell og økonomisk kapital. Pape et al. (2017, s. 793) påstår blant annet at litteraturen innenfor temaet om foreldrenes sosioøkonomiske status og ungdommenes alkoholbruk er uklar og begrenset. En grunn til dette kan være at det er store ulikheter i årsakene til ungdoms alkoholbruk. Funn av ulik alkoholbruk kan være avhengig av familiebaserte og/eller individuelle risikofaktorer som generelt foreldreskap, foreldrenes drikking, psykiske lidelser eller andre faktorer (Pape et al., 2017, s. 798; Pedersen et al., 2015, s. 1602).

4.4 Ungdomskultur som kilde til habitus

I Gravesen, Hølvig Mikkelsen og Frostholt (2020) blir spesielt ungdommer fra to skoler med ulike sosiale klasser intervjuet. *Grønneskolen* er plassert i et miljø som er forbundet med prestisje. Husene her har blant de høyeste prisene i kommunen. *Broskolen* er plassert i sentrum og er i et tidligere arbeiderklasse miljø med eldre og slitte leiligheter. Gravesen et al. (2020, s. 95) skriver at holdningene i forhold til røyking av sigaretter og drikking av alkohol er svært forskjellig i de ulike ungdomsmiljøene. Mens ungdommene på Grønneskolen tar stor avstand fra dette, så ser ungdommene på Broskolen på det som akseptabelt og normalt. Her ser vi tydelig hvordan ungdom klart viser hva som er akseptabel atferd og ikke akseptabel atferd i et miljø.

Innenfor ungdomskulturen skaper ungdommen seg imellom en egen sfære (Øia, 2013, s. 26). Dette er en slags verden der ungdommene kommuniserer på en egen måte som kan være vanskelig for voksne å forstå. Ungdomskulturene bringer med seg felles tankegods, livsstiler og forståelser (Krange & Øia, 2005, s. 18). Ungdomskulturene er med på å påvirke ungdommenes individuelle habitus. I en ungdomskultur kan det befinne seg tanker om atferd som er riktig og/eller feil. Om en ungdom har fellesskap i denne ungdomskulturen, så vil en lære hva som er akseptabelt og ikke. I noen ungdomskulturer vil en for eksempel kunne lære at rus er akseptabel atferd som gir status, og at det kanskje til og med er et krav til akseptert status. Dette kan en for eksempel legge merke til på Broskolen, hvor en ikke ønsker å inkludere ungdom som er avholds på fest (Gravesen et al., 2020, s. 95). Om en tar del i en ungdomskultur over tid vil en kunne tilegne seg kunnskap om hvordan det er rett å opptre.

Dette vil videre vokse frem til å bli ungdommens habitus. I fremtiden kommer denne kunnskapen til å ligge så naturlig i kroppen, at en ikke tenker over det.

I Gravesen et al. (2020) ser en at det på Broskolen er skapt en ungdomskultur hvor den rette atferden er å ruse seg. I motsetning til Broskolen, så har Grønneskolen utviklet en atferd hvor det er feil atferd å ruse seg. Det er dermed skapt to ulike forventninger til hvordan en skal opptre gjennom fellesskap og den felles forståelsen. Det kollektive vil videre skape rammer for den individuelle habitusen til ungdommene som tar del i disse ungdomskulturene.

4.5 Sosial kapital og alkoholbruk

MacArthur, Jacob, Pound, Hickman og Campbell (2017) finner at det er en kobling mellom det sosiale nettverket og høyt alkoholinntak. Alkohol kan bli brukt som en nøkkel for å øke den sosiale kapitalen og forbedre status (MacArthur et al., 2017, s. 42). Det er også studier som viser at det er større sannsynlighet for å bli lagt til eller beholdt som venn om en drikker alkohol kontra om en er avholds (Osgood et al., 2013). Dette kommer frem ved at ungdom oftere legger til eller beholder venner som har et lignende drikkemønster som en selv. Når en kobler dette sammen med at flere ungdommer drikker, så får man et resultat som sier at flere ungdommer ønsker seg venner som drikker.

Vi ser i begge tilfellene over at ungdom kan øke sin status og sosiale kapital ved å drikke alkohol. Pedersen og Kolstad (2000) publiserte en studie der de forsket på ungdom som var i en fase hvor alkohol var på vei til å bli normalt, 16- og 17-åringer. Her fant de at det var få avholds blant dem med sterkt sosialt nettverk. Ungdom som var avholds var derimot høyt representert blant de med svakt sosiale nettverk og de som så på seg selv som ensom (Pedersen & Kolstad, 2000, s. 224). Det kommer også frem av studier at det er flere som er avholds blant ungdom med foreldre med lav sosioøkonomisk status enn ungdom med foreldre med høy sosioøkonomisk status. Den høyeste andelen av ungdom som er avholds i Oslo er ungdom med familie fra arbeiderklassen (Pedersen & Kolstad, 2000, s. 229).

Oslo er en by med tydelige sosiale forskjeller (Bakken, 2018a, s. 5). Noe av den sosiale ulikheten kan en se i de ulike bydelene. Vest i byen er forbundet med prestisje, og Øst i byen er forbundet med lavere sosioøkonomisk status. Det er studier som viser at med unntak av at det røykes mer sigaretter i Oslo Øst, generelt sett er langt høyere rusmiddelbruk i de aller fleste vestlige bydelene enn i østlige bydelene i Oslo (Bakken, 2018a, s. 5). Dette gjelder både alkohol, cannabis og andre typer narkotiske stoffer.

Pedersen, Bakken og von Soest (2017) legger frem at en av grunnene til at frekvensen av rus er høyere blant ungdom med høy sosioøkonomisk bakgrunn, og høy blant ungdom fra Oslo Vest, kan være kulturen rundt alkohol blant foreldrene, ungdomskulturen og russetradisjonen i skolen. Vi har sett at det generelt sett er mer bruk av rus blant familier med høy sosioøkonomisk status. I denne delen av samfunnet er det kulturelle koder som er sterkt liberale i forhold til alkoholbruk (Øia, 2013, s. 74). Dermed vil ungdommene i Oslo vest gradvis sosialiseres inn i foreldrenes alkoholbruk (Pedersen et al., 2017).

I tillegg til dette har også ungdom med foreldre med høy sosioøkonomisk status mer kulturell- og økonomisk kapital som de kan gjøre om til sosial kapital. For eksempel har de mer penger enn ungdom med foreldre med lav sosioøkonomisk status.

Ungdomskulturen og russetradisjonene påvirker også rusbruken. Russetradisjonen har et svært liberalt forhold til rus, og det viser seg at både eget engasjement og kontekstbaserte engasjementet til russetradisjonen har en positiv korrelasjon til mengden av alkoholbruk (Pedersen et al., 2017). I andre land enn Norge kan en finne andre tradisjoner i forhold til skolen. I USA har de for eksempel «bror- og søsterskap». Om en tar del i slike tradisjoner, så kan dette føre til en økning i sosial kapital for ungdom, og om en ikke tar del i slike tradisjoner, så kan det føre til mindre sosial kapital for ungdom. Siden det er et høyere rusmiddelbruk i Oslo Vest enn Oslo Øst, så kan dette tyde på at de østlige bydelene ikke er like kollektivt engasjert i russetradisjonen.

4.6 Svært lav økonomisk kapital og alkohol

Fattigdom er et begrep som er vanskelig å definere, siden det kan måles på ulike måter. En kan måle det både objektivt og subjektivt. Her er objektive mål basert i husholdet og om de har en inntekt på mer eller mindre enn halvparten, eller 60%, av medianinntekten (Øia, 2013, s. 76). Subjektive mål er derimot opplevd fattigdom. Fra Øia (2013, s. 77) sin studie kan vi se at ungdom som skårer høyest på subjektiv fattigdom er de som drikker mest. Dette kan også kobles til at ungdom med svært lav objektiv kulturell kapital er de som drikker mest (Øia, 2013, s. 74). Dette kan også komme av at ungdom ønsker å øke sin kapital ved å ta del i andre felt hvor storsamfunnets verdier ikke gjelder.

4.7 Forskjeller i kapital i forhold til skolefungering

4.7.1 Ulik oppdragelse i forhold til skolefungering

Foreldre fra ulike klasser har ulike prioriteringer når de skal oppdra barnet sitt (Lareau, 2002). Ungdom med foreldre fra middelklassen har ofte bedre utgangspunkt siden praksisen og ferdighetene som middelklasseforeldrene fokuserer på, gjenspeiler seg i utdanningssystemene. Disse ungdommene vil da lettere kunne tilpasse seg verdiene og praksisen på skolen enn ungdom med foreldre fra arbeiderklassen. Ungdom med foreldre fra arbeiderklassen vil ikke finne like mye felles med forventningene av ferdigheter og kvaliteter i hjemmet og på skolen. Ungdom med foreldre fra middelklassen har for eksempel ofte vokst opp med å lese bøker, i tillegg til å ha tilgang til en rekke ulike fritidsaktiviteter. Ungdom med foreldre fra arbeiderklassen har derimot sjeldnere normalisert det å lese bøker, og dermed er ikke dette noe som nødvendigvis kommer naturlig. Samtidig vil deltagelse i fritidsaktiviteter være med å utvikle deres individuelle talenter og interesser (Lareau, 2002), og dermed vil det komme mer naturlig for disse ungdommene å tilegne seg verdier og praksiser som tydeliggjøres i utdanningsinstitusjonene. Siden ungdom med foreldre fra middelklassen ofte deltar i flere ulike fritidsaktiviteter enn ungdom med foreldre fra arbeiderklassen (Lareau, 2002), så kan dette føre til bedre utgangspunkt i utdanningsinstitusjonene for ungdom med foreldre fra middelklassen.

4.7.2 Kulturell- og økonomisk kapital i forhold til skolefungering

Om en skal se på hvordan ungdom fungerer og tilpasser seg på skolen, så kan en se på karakterer, siden karakterer er et sentralt mål for ungdom i utdanningsinstitusjonene. Det er klare tendenser på at sosioøkonomisk ulikheter skaper forskjeller i karakterer i utdanningssystemene (Bakken & Elstad, 2012; Gravaas, 2008; Haug, 2004; Hægeland & Kirkebøen, 2007). Det viser seg at noen grupperinger av ungdom, for eksempel ungdom med lav sosioøkonomisk bakgrunn, ikke klarer seg like godt faglig som de kunne gjort, grunnet deres utgangspunkt og bakgrunn (Haug, 2004, s. 252). Det er en positiv korrelasjon mellom høyt utdannende foreldre og gode karakterer. Forskningen til Gravaas (2008) viser at denne korrelasjonen mellom høyt utdannende foreldre og gode karakterer er til stede i alle fylkene i Norge. Det er ganske like tendenser på både grunnskoleutdanning, videregående utdanning og høyere utdanning. Elever som har vokst opp i høyere sosiale klasser vil være påvirket av sin habitus, og dermed ordlegge seg og argumentere på andre måter enn elever som har vokst opp i lavere sosiale klasser. Måten høyere sosiale klasser fremtreder seg på har mange likheter til hvordan lærere og resten av utdanningsmiljøet fremtreder seg på (Hansen, 2000).

Bourdieu mener at jo mer diffuse kriteriene er, og jo mer omfattende vurderingene er, dess større betydning vil den sosiale bakgrunnen få (Hansen, 2000, s. 156-157). Dette kommer frem ved muntlig- og skriftlig eksamen. Ved en muntlig eksamen så vil fremtredelsen, gester og ordlegging være mer tydelig, og den vil påvirke vurderingen i større grad enn ved en skriftlig anonym eksamen.

I forhold til tidlig skoleslutt kan vi også se sammenhenger til familiebakgrunn (Raaum, Rogstad, Røed & Westlie, 2009). I Raaum et al. (2009) måler de ut fra foreldrene sin utdanning. Resultatet er at ungdom med foreldre med lav kulturell kapital vil ha høyere sannsynlighet for tidlig skoleslutt, enn ungdom med foreldre med høy kulturell kapital. Dette kan en koble til ungdoms habitus. Ungdom med foreldre med lav kulturell kapital har ubevisst tilegnet seg en forståelse av sine begrensninger. De har utviklet en habitus som forteller hva som er riktig å forvente av dem, og lever etter denne habitusen.

4.7.3 Ulik kapital og ungdoms valg av studieretning

Studier viser at ungdom fra familier med høy kulturell- og økonomisk kapital har høyere sannsynlighet for å velge studieretning i videregående skole som gir studiekompetanse i høyskole og på universitet (Hansen, 2005). Dette gjelder selv om ungdommene er relativt lik på karakterskalaen. Selv om begge har et gjennomsnittlig karakternivå, så har ungdommer med lavere sosial bakgrunn fra Oslo Øst mindre sannsynlighet for å velge allmennfaglig linje på videregående enn ungdom med høyere sosial bakgrunn fra Oslo Vest. Ungdom fra lav sosial bakgrunn kan ha et ønske om å oppsøke andre felt grunnet at de kan tilegne seg høyere kapital. Når ungdommer med lav sosial bakgrunn velger å ikke gå allmennfaglig, så kan dette være fordi de ønsker å tilegne seg mer kapital ved å ta andre linjer på videregående skole. Dette kan også være påvirket av habitusen som ungdommene utvikler seg, og denne habitusen fokuserer på begrensningene til ungdommen og hva som kan forventes av den.

4.7.4 Ungdomskulturene sin påvirkning av valg av studieretning

Hansen (2005) sitt studie viser at ungdom med middels sosial bakgrunn fra Oslo Øst hadde lavere sannsynlighet for å velge allmennfaglig linje enn ungdom med lav sosial bakgrunn fra Oslo Vest. Dette viser at det ikke er bare foreldrene sin sosiale bakgrunn som påvirker ungdommene sine valg av linjer. Her kan ungdomskulturene være med å påvirke ungdoms valg. Østkanten i Oslo er preget av lavere sosial bakgrunn enn Oslo Vest. Dette vil også kunne påvirke ungdomskulturen i de ulike kantene av byen. Om ungdom tar mye del i miljøet i Oslo Øst, så kan de tilegne seg habitus hvor de har en annen kroppslig tenkemåte enn i Oslo

Vest. Videre kan dette føre til at ungdom fra Oslo Øst tenker annerledes om studiekompetanse og høyere utdanning enn ungdom fra Oslo Vest, og dette uavhengig av foreldrene sin sosiale bakgrunn.

4.7.5 Skolen – middelklassens arena?

Siden etterkrigstiden har det vært en sentral målsetting at en skal jobbe mot sosial utjevning ved at alle, uansett sosial bakgrunn, skal ha rett og mulighet til den utdanningen en ønsker seg (Øia, 2013, s. 92). Spørsmålet er om utdanningsinstitusjonen klarer å nå denne målsettingen. Bakken (2007, s. 42) skriver at korrelasjonen mellom ungdom med høy sosioøkonomisk status og høyere karakterer har vært tendenser som har vært tydelig i flere tiår, og karakterforskjeller basert på sosial bakgrunn ser ut til å være svært stabil. En finner også at familiebakgrunn ikke påvirker norske skolebarns læringsutbytte mindre enn det gjør i andre land (Bakken, 2007, s. 42-43).

Når en ser på disse funnene, og funnene som jeg refererer til over, så er det et relevant spørsmål å stille om skolen er middelklassens arena. Bourdieu mente middelklassen var bedre rustet til utdanningssystemene enn arbeiderklassen, og at arbeiderklassen dermed vil ha et slags handikap i møte med utdanningsinstitusjonene (Hansen, 2000, s. 156). Derfor konkluderte også Bourdieu med at utdanningssystemene er en reproduksjon av sosial ulikhet.

4.8 Rusmiddelbruk og skolefungering

Over har jeg fått frem sammenhengen mellom sosial klasse og skolefungering. Jeg har vist at ungdom med foreldre fra middelklassen kan ha et bedre utgangspunkt i møte med utdanningssystemene enn det ungdom med foreldre fra arbeiderklassen har. Spørsmålet videre blir om dårlig skolefungering kan ha en sammenheng med rusmiddelbruk.

Det er flere studier som finner en klar sammenheng mellom rus og skoleskulking (Brière, Fallu, Morizot & Janosz, 2013; Mounteney & Johannessen, 2009; Øia, 2013). Mounteney og Johannessen (2009) skriver en rapport om skoleskulking i Bergen. Skoleskulking kan en se på som det første skrittet mot skolefravall (Mounteney & Johannessen, 2009, s. 4). I rapporten sammenligner de alkoholvanene til skoleskulkere og andre ungdommer. Her finner de store sammenhenger mellom alkohol og skoleskulking. Undersøkelsen viser tydelig at de som skulker skolen mest er også de som drikker oftest, og har høyest alkoholinntak når de drikker. Det er også gjort funn på at ungdommene som skulket hadde tre ganger mer sannsynlighet for at de kom til å oppleve problemer i forbindelse med alkoholbruk (Mounteney & Johannessen,

2009, s. 15). Brière et al. (2013) har publisert funn som viser at denne sammenhengen også gjelder ulovlig rusmiddelbruk.

Øia (2013, s. 94) viser til funn av at unge som unnlater seg å lese lekser oftere drikker seg full enn ungdom som regelmessig leser lekser. Studier viser også at alkohol og karakterer har en sammenheng (Chatterji, 2006). Likevel kan retningen på sammenhengen mellom skolefungering og alkoholbruk derimot være litt uavklart (Skogen, Brunborg & Knudsen, 2016, s. 72). Dette er fordi høyt alkoholbruk påvirker til dårligere skolefungering, samtidig som høyt fravær i tillegg til lav selvtilit rundt skolearbeidet også kan øke risikoen for høyt alkoholbruk.

Studier viser tydelige tendenser til at elever som skårer lavere på trivsel i skolehverdagen drikker seg oftere full enn elever som skårer høyt på trivsel (Øia, 2013, s. 97). Vi kan også se tendenser til at elever som har store konsentrasjonsvansker i undervisningen, og er «skoletrøtt» drikker seg oftere full enn elever som ikke opplever konsentrasjonsvansker i like stor grad (Øia, 2013, s. 99). Jeg har tidligere i oppgaven tatt opp hvordan ungdommer som føler de har lite kapital i et felt, kan ende opp med å oppsøke andre felt hvor de kan øke sin kapital (s.14). Dette gjelder også i utdanningssystemene. Ved at ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status føler de er i en underordnet posisjon, så kan dette føre til at de oppsøker alternative miljøer, for eksempel ulike miljøer hvor rus er i fokus. Dette kan de gjøre som et opprør mot sin posisjon i utdanningssystemene (Sandberg & Pedersen, 2006, s. 61).

Vi kan ved disse funnene om skole se tendenser til at ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status har større sannsynlighet for å oppleve vanskeligheter i møtet med utdanningsinstitusjonene. Det er i tillegg til dette vist til funn som tyder på at elever som har lavere skolefungering ruser seg mer enn andre elever. Selv om retningen på sammenhengen mellom skolefungering og alkoholbruk kan være litt uklar, så har vi likevel vist til funn som tyder på at det kan være en sammenheng mellom lav sosioøkonomisk status, dårlig skolefungering og rusbruk.

5.0 AVSLUTNING

I denne oppgaven har jeg sett på ungdoms generelle rusmiddelbruk ved å reflektere over strukturelle forhold rundt ungdommen. Dette temaet har jeg prøvd å belyse i form av teoretikeren Pierre Bourdieu sine teorier om kapital og habitus. Forhold ved ungdommen som jeg spesielt har valgt å legge fokus på er foreldrenes kapital, ungdomskultur og skolefungering.

Forskning og annen litteratur som brukes i denne oppgaven peker på at de strukturelle forholdene jeg har lagt vekt på i oppgaven kan ha betydning for ungdoms rusmiddelbruk. Forskning viser at ungdom med foreldre med høy kulturell- og økonomisk kapital ruser seg generelt mer enn ungdom med foreldre med lav kulturell- og økonomisk kapital (Pedersen et al., 2015). Her tar jeg frem den sosiale kapitalen som kommer ved rus, og at ungdom med foreldre med høy kulturell- og økonomisk kapital ønsker å oppnå høyere sosial kapital ved å ta del i rusmiddelbruken.

Likevel viser også forskning at ungdom med lav kulturell- og økonomisk kapital som ruser seg er i faresonen for rusmisbruk og rusavhengighet (Pedersen et al., 2015). Oppgaven viser til ulike oppvekstvilkår ved foreldre med ulik kulturell- og økonomisk kapital som vil utvikle en habitus for ungdommen. Her kommer det frem at oppvekstvilkårene til ungdom med foreldre fra middelklassen, vil kunne føre til lavere sannsynlighet for alkoholmisbruk og tidlig cannabisbruk enn oppvekstvilkårene til ungdom med foreldre fra arbeiderklassen. Foreldre sine holdninger rundt rusmiddelbruk vil også utvikle en habitus hos ungdom som videre kan påvirke deres eget rusmiddelbruk.

Ettersom kapital er kontekstavhengig, så kan dette føre til at en som ikke har høy kapital i storsamfunnet kan ta del i miljøer hvor storsamfunnets verdier ikke gjelder. Dette kan skje ved ungdommer som har foreldre med lav kulturell- og økonomisk kapital. De kan ha et ønske om å øke sin kapital, og kan finne dette i ulike subkulturer eller rusmiljø. Dette kan også skje i møte med utdanningssystemene. Bourdieu mener at ungdom med foreldre med lav kulturell- og økonomisk kapital har et handikap i møte med utdanningssystemene (Hansen, 2000, s. 156). Dette er både fordi ungdom med foreldre med høy kulturell kapital har mer kapital, men også fordi de har tilegnet seg en habitus som ligner praksisen på skolen. Deltagelse innenfor rusmiljø kan dermed være et opprør mot posisjonen ungdommen står i innenfor utdanningssystemene.

Ungdomskulturer kan også utvikle en habitus som ungdommen tilegner seg og dermed påvirke rusmiddelbruken. Det kollektive i ungdomskulturer vil skape rammer for den individuelle habitusen til ungdommene som tar del i disse ungdomskulturene. En lærer seg her hva som er rett atferd og ikke, og kunnskapen vil bli så naturlig, at en ikke tenker over det. For eksempel kan en lære seg at rusmiddelbruk er riktig atferd.

Avslutningsvis vil jeg også ta med at Bourdieu har fått kritikk for å være for deterministisk, og å fokusere for mye på strukturalistisk reproduksjon (Yang, 2014, s. 1531). Derfor kunne det beriket oppgaven om jeg hadde belyst temaet om ungdoms rusmiddelbruk i form av andre teoretikere også.

Etter å ha diskutert problemstillingen opp mot allerede eksisterende forskning og litteratur, så kan vi se at studien antyder at Bourdieu sine teorier om kapital og habitus delvis kan forklare ungdoms rusmiddelbruk.

LITTERATURLISTE

- Bakken, A. (2007). Ungdomsskolens klasseskiller. I T. Øia & Å. Strandbu (Red.), *Ung i Norge : skole, fritid og ungdomskultur* (s. 42-61). Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Bakken, A. (2018a). *Ung i Oslo 2018* (0808-5013 978-82-7894-665-7). Oslo: Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA. Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5133/Ny-Nettutgave-Ung-i-Oslo-2018-18-juni-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2018b). *Ungdata 2018 Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 8/18). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5128/Ungdata-2018.%20Nasjonale%20resultater.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bakken, A. & Elstad, J. I. (2012). *For store forventninger? : Kunnskapsløftet og ulikhetene i grunnskolekarakterer*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid : en grunnbok* (s. 19-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bergsland, M. D. (2021). Refleksivitet i empirisk kvalitativ forskning på symbolske maktrelasjoner: med utgangspunkt i Bourdieu. *Reflexivity in empirical qualitative research of symbolic power relations based on Bourdieu*, 105(1), 42-54. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2021-01-05>
- Bessant, J., Pickard, S. & Watts, R. (2020). Translating Bourdieu into youth studies. *Journal of youth studies*, 23(1), 76-92. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1702633>
- Bourdieu, P., Østerberg, D., Prieur, A. & Barth, T. (1995). *Distinksjonen : en sosiologisk kritikk av dømmekraften* (bd. nr 9). Oslo: Pax.
- Brière, F. N., Fallu, J.-S., Morizot, J. & Janosz, M. (2013). Adolescent illicit drug use and subsequent academic and psychosocial adjustment: An examination of socially-mediated pathways. *Drug Alcohol Depend*, 135(1), 45-51. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2013.10.029>
- Brierley-Jones, L., Ling, J., McCabe, K. E., Wilson, G. B., Crosland, A., Kaner, E. F. S. & Haighton, C. A. (2014). Habitus of home and traditional drinking: a qualitative analysis of reported middle-class alcohol use. *Sociol Health Illn*, 36(7), 1054-1076. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12145>

- Bugge, L. (2002). Pierre Bourdieus teori om makt. *Agora (Oslo, Norway)*, 20(3-04), 224-248.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1500-1571-2002-03-04-13>
- Chatterji, P. (2006). Does alcohol use during high school affect educational attainment?: evidence from the National Education Longitudinal Study. *Economics of education review*, 25(5), 482-497. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2005.05.005>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fellesorganisasjonen. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere* Fellesorganisasjonen. Hentet fra <https://www.fo.no/yrkesetikk/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2019-2023-article6951-1346.html>
- Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning. (2019). Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning (FOR-2019-03-15-409). Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/2019-03-15-409>
- Gravesen, D. T., Hølvig Mikkelsen, S. & Frostholm, P. H. (2020). "De ryger hash og sådan noget - de er ret syge!": om fællesskaber, fritid og forældrerelationer i unges hverdagsliv. "They smoke weed and stuff - they're quite sick!": on communities, leisure and parenting strategies in young people's everyday lives.
- Gravaas, B. C. (2008). *Skoleresultater 2007 : en kartlegging av karakterer fra grunn- og videregående skoler i Norge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Guo, J., Hawkins, J. D., Hill, K. G. & Abbott, R. D. (2001). Childhood and adolescent predictors of alcohol abuse and dependence in young adulthood. *Journal of studies on alcohol*, 62(6), 754-762. <https://doi.org/https://doi.org/10.15288/jsa.2001.62.754>
- Hansen, M. N. (2000). Sosial bakgrunn og karakterer blant juridiske kandidater. *Tidsskrift for samfunnsforskning*.
- Hansen, M. N. (2005). Utdanning og ulikhet - valg, prestasjoner og sosiale settinger. *Tidsskrift for samfunnsforskning*.
- Haug, P. (2004). Sentrale resultat frå evalueringa av Reform 97. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, (4), 248-263.
- Hægeland, T. & Kirkebøen, L. J. (2007). *Skoleresultater 2006 : en kartlegging av karakterer fra grunn- og videregående skoler i Norge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Jensen, S. Q. (2006). Rethinking subcultural capital. *Young (Stockholm, Sweden)*, 14(3), 257-276. <https://doi.org/10.1177/1103308806065820>
- Krange, O. & Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten : ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademisk forl.

- Lareau, A. (2002). Invisible Inequality: Social Class and Childrearing in Black Families and White Families. *American sociological review*, 67(5), 747-776.
<https://doi.org/10.2307/3088916>
- Legleye, S. M. A., Beck, F. P. D., Khlat, M. P. D., Peretti-Watel, P. P. D. & Chau, N. P. D. (2012). The Influence of Socioeconomic Status on Cannabis Use Among French Adolescents. *J Adolesc Health*, 50(4), 395-402.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2011.08.004>
- MacArthur, G. J., Jacob, N., Pound, P., Hickman, M. & Campbell, R. (2017). Among friends: a qualitative exploration of the role of peers in young people's alcohol use using Bourdieu's concepts of habitus, field and capital. *Sociol Health Illn*, 39(1), 30-46.
<https://doi.org/10.1111/1467-9566.12467>
- Mounteney, J. & Johannessen, V. (2009). *Skoleskulkundersøkelse 2008 : en undersøkelse i Bergen kommune om 8.,9., og 10. klassinger og skolefravær* (9788282240062). Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene, Kompetansesenter rus, Region vest Bergen.
- Osgood, D. W., Ragan, D. T., Wallace, L., Gest, S. D., Feinberg, M. E. & Moody, J. (2013). Peers and the Emergence of Alcohol Use: Influence and Selection Processes in Adolescent Friendship Networks. *J Res Adolesc*, 23(3), 500-512.
<https://doi.org/10.1111/jora.12059>
- Pape, H., Norström, T. & Rossow, I. (2017). Adolescent drinking—a touch of social class? *Addiction*, 112(5), 792-800. <https://doi.org/10.1111/add.13721>
- Pape, H., Rossow, I., Andreas, J. B. & Norström, T. (2018). Social class and alcohol use by youth: Different drinking behaviors, different associations? . *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 79(1), 132-136.
<https://doi.org/https://doi.org/10.15288/jsad.2017.79.132>
- Pedersen, W., Bakken, A. & Soest, T. v. (2019). Mer bruk av cannabis blant Oslo-ungdom: Hvem er i risikozonen? *Increased use of cannabis among youth in Oslo: Who is at risk?*, 3(6), 457-471. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-06-06>
- Pedersen, W., Bakken, A. & von Soest, T. (2015). Adolescents from affluent city districts drink more alcohol than others. *Addiction*, 110(10), 1595-1604.
<https://doi.org/10.1111/add.13005>
- Pedersen, W., Bakken, A. & von Soest, T. (2017). Neighborhood or School? Influences on Alcohol Consumption and Heavy Episodic Drinking Among Urban Adolescents. *J Youth Adolesc*, 47(10), 2073-2087. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0787-0>

- Pedersen, W. & Kolstad, A. (2000). Adolescent Alcohol Abstainers: Traditional Patterns in New Groups. *Acta Sociologica*, 43(3), 219-233.
<https://doi.org/10.1177/000169930004300303>
- Raaum, O., Rogstad, J., Røed, K. & Westlie, L. (2009). Young and out: An application of a prospects-based concept of social exclusion. *The Journal of socio-economics*, 38(1), 173-187. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2008.08.003>
- Sandberg, S. & Pedersen, W. (2006). *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforl.
- Skogen, J. C., Brunborg, G. S. & Knudsen, A. K. (2016). Ungdom og alkohol - normalutvikling og senere problemer. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 12(1-02), 68-76. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2016-01-02-08>
- Stefansen, K. (2007). Familiens rolle i reproduksjonen av ulikhet. Kunnskapsbidrag fra kvalitative studier av foreldreskap. *Sosiologisk tidsskrift*, 15(3), 245-264.
- Wilken, L. & Andreassen, V. F. (2008). *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Yang, Y. (2014). Bourdieu, Practice and Change: Beyond the criticism of determinism. *Educational philosophy and theory*, 46(14), 1522-1540.
<https://doi.org/10.1080/00131857.2013.839375>
- Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Aagre, W. (2014). *Ungdomskunnskap : hverdagslivets kulturelle former* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.

